

Avaldatud eesti keeles: oktoober 2024

Jõustunud Eesti standardina: mai 2018

Muudatus A1 jõustunud Eesti standardina: oktoober 2024

ALTKÄEMAKSUVASTASED JUHTIMISSÜSTEEMID **Nõuded koos kasutusjuhistega**

Anti-bribery management systems
Requirements with guidance for use
(ISO 37001:2016, identical
+ ISO 37001:2016/Amd 1:2024, identical)

EESTI STANDARDI EESSÕNA

See Eesti standard on

- rahvusvahelise standardi ISO 37001:2016 ja selle muudatuse Amd 1:2024 ingliskeelsete tekstide sisu poolest identne konsolideeritud tõlge eesti keelde ning sellel on sama staatus mis ümbertrüki meetodil vastu võetud originaalversioonidel. Tõlgenduserimeelsuste korral tuleb lähtuda ametlikes keeltes avaldatud tekstidest;
- jõustunud Eesti standardina inglise keeles mais 2018;
- eesti keeles avaldatud sellekohase teate ilmumisega EVS Teataja 2024. aasta oktoobrikuu numbris.

Standardi tõlke koostamise ettepaneku on esitanud Justiitsministeerium, standardi tõlkimist on korraldanud Eesti Standardikeskus ning osaliselt rahastanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning osaliselt Justiitsministeerium.

Standardi on tõlkinud Mari Kooskora, standardi on heaks kiitnud EVS/TK 33.

Standardimuudatuse tõlkimist on korraldanud Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus.

Standardimuudatuse on heaks kiitnud tehniline komitee EVS/TK 33 „Juhtimissüsteemid ja vastavushindamine“.

Standardi mõnedele sätetele on lisatud Eesti olusid arvestavaid märkusi, selgitusi ja täiendusi, mis on tähistatud Eesti maatahisega EE.

Sellesse standardisse on muudatus Amd 1 sisse viidud ja tehtud muudatused tähistatud sümbolitega **A1** **A1**.

See standard on rahvusvahelise standardi ISO 37001:2016 ja selle muudatuse Amd 1:2024 eestikeelne [et] konsolideeritud versioon. Teksti tõlke on avaldanud Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus ning sellel on sama staatus ametlike keelte versioonidega.

This standard is the consolidated Estonian [et] version of the International Standard ISO 37001:2016 and its Amendment Amd 1:2024. It was translated by the Estonian Centre for Standardisation and Accreditation. It has the same status as the official versions.

Tagasisidet standardi sisu kohta on võimalik edastada, kasutades EVS-i veebilehel asuvat tagasiside vormi või saates e-kirja meiliaadressile standardiosakond@evs.ee.

ICS 03.100.01

Standardite reprodutseerimise ja levitamise õigus kuulub Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskusele

Andmete paljundamine, taastekitamine, kopeerimine, salvestamine elektroonsesse süsteemi või edastamine ükskõik millises vormis või millisel teel ilma Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskuse kirjaliku loata on keelatud.

Kui Teil on küsimusi standardite autoriõiguse kaitse kohta, võtke palun ühendust Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskusega: Koduleht www.evs.ee; telefon 605 5050; e-post info@evs.ee

SISUKORD

EESSÕNA.....	V
[A₁] MUUDATUSE AMD 1 EESSÕNA [A₁]	V
SISSEJUHATUS.....	VII
1 KÄSITLUSALA.....	1
2 NORMIVIITED	1
3 TERMINID JA MÄÄRATLUSED	1
4 ORGANISATSIOONI KONTEKST	6
4.1 Organisatsiooni ja selle konteksti mõistmine.....	6
4.2 Huvipoolte vajaduste ja ootuste mõistmine	7
4.3 Altkäemaksuvastase juhtimissüsteemi käsitusala kindlaksmääramine	7
4.4 Altkäemaksuvastane juhtimissüsteem	7
4.5 Altkäemaksuriski hindamine.....	8
5 EESTVEDAMINE.....	8
5.1 Eestvedamine ja pühendumus	8
5.1.1 Juhtorgan.....	8
5.1.2 Tippjuhtkond.....	8
5.2 Altkäemaksuvastased juhtpõhimõtted.....	9
5.3 Organisatsioonisisised rollid, kohustused ja volitused.....	10
5.3.1 Rollid ja kohustused	10
5.3.2 Altkäemaksuvastase vastavuskontrolli talitus.....	10
5.3.3 Delegeeritud otsuste tegemine	11
6 PLANEERIMINE.....	11
6.1 Riskide ja võimaluste käsitlemisele suunatud tegevused.....	11
6.2 Altkäemaksuvastased eesmärgid ja nende saavutamise planeerimine.....	11
7 TUGI.....	12
7.1 Ressursid.....	12
7.2 Kompetentsus	12
7.2.1 Üldist.....	12
7.2.2 Tööhõive protsess	12
7.3 Teadlikkus ja koolitus	13
7.4 Teabevahetus	14
7.5 Dokumenteeritud teave	14
7.5.1 Üldist.....	14
7.5.2 Koostamine ja ajakohastamine	15
7.5.3 Dokumenteeritud teabe ohjamine.....	15
8 TOIMIMINE.....	15
8.1 Toimimise planeerimine ja ohjamine.....	15
8.2 Vastavuskontroll	16
8.3 Finantsohjemeetmed.....	16
8.4 Finantsidevälised ohjemeetmed.....	16
8.5 Altkäemaksuvastaste ohjemeetmete elluviimine, mida ohjavad organisatsioonid ja äripartnerid	16
8.6 Altkäemaksuvastane kohustumine	17
8.7 Kingitused, külalislahkus, annetused ja samalaadsed hüved.....	17
8.8 Altkäemaksuvastaste ohjemeetmete puudulikkuse juhtimine.....	17
8.9 Tähelepanu juhtimine.....	18
8.10 Altkäemaksujuhtumite uurimine ja nendega tegelemine.....	18
9 TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	19

9.1	Seire, mõõtmine, analüüs ja hindamine.....	19
9.2	Siseaudit	19
9.3	Juhtkonnapoolne ülevaatus.....	20
9.3.1	Tippjuhtkonnapoolne ülevaatus.....	20
9.3.2	Juhtorganipoolne ülevaatus	21
9.4	Altkäemaksuvastase vastavuskontrolli talituse ülevaatus.....	21
10	PARENDAMINE.....	21
10.1	Mittevastavus ja korrigeeriv meede.....	21
10.2	Järjepidev parendamine.....	22
Lisa A (teatmelisa) Juhend selle dokumendi kasutamise kohta		23
Kirjandus.....		45

EESSÕNA

ISO (*International Organization for Standardization*) on ülemaailmne rahvuslike standardimisorganisatsioonide (ISO rahvuslike liikmesorganisatsioonide) föderatsioon. Tavaliselt tegelevad rahvusvahelise standardi koostamisega ISO tehnilised komiteed. Kõigil rahvuslikel liikmesorganisatsioonil, kes on mingi tehnilise komitee pädevusse kuuluvast valdkonnast huvitatud, on õigus selle komitee tegevusest osa võtta. Selles töös osalevad käsikäes ISO-ga ka rahvusvahelised, riiklikud ja valitsusvälised organisatsioonid. Kõigis elektrotehnika standardimist puudutavates küsimustes teeb ISO tihedat koostööd Rahvusvahelise Elektrotehnikakomisjoniga (IEC).

Selle dokumendi väljatöötamiseks kasutatud ja edasiseks haldamiseks mõeldud protseduurid on kirjeldatud ISO/IEC direktiivide 1. osas. Eriti tuleb silmas pidada eri heakskiidukriteeriumeid, mis on eri liiki ISO dokumentide puhul vajalikud. Seda dokumenti on kavandatud ISO/IEC direktiivide 2. osas esitatud toimetamisreeglite kohaselt (vt www.iso.org/directives).

Tuleb pöörata tähelepanu võimalusele, et standardi mõni osa võib olla patendiõiguse objekt. ISO ei vastuta sellis(t)e patendiõigus(t)e väljaselgitamise ega selgumise eest. Dokumendi väljatöötamise jooksul väljaselgitatud või selgunud patendiõiguste üksikasjad on esitatud peatükis „Sissejuhatus“ ja/või ISO-le saadetud patentide deklaratsioonide loetelus (vt www.iso.org/patents).

Mis tahes selles dokumendis kasutatud äriiline käibenimi on kasutajate abistamise eesmärgil esitatud teave ja ei kujuta endast toetusavaldust.

Selgitused vastavushindamisega seotud ISO eriomaste terminite ja väljendite kohta ning teave selle kohta, kuidas ISO järgib Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) tehniliste kaubandustõkete lepingus sätestatud põhimõtteid, on esitatud järgmisel aadressil: www.iso.org/iso/foreword.html.

Selle dokumendi eest vastutab projektkomitee ISO/PC 278 „Anti-bribery management systems“.

A₁ MUUDATUSE AMD 1 EESSÕNA

ISO (*International Organization for Standardization*) on ülemaailmne rahvuslike standardimisorganisatsioonide (ISO rahvuslike liikmesorganisatsioonide) föderatsioon. Tavaliselt tegelevad rahvusvahelise standardi koostamisega ISO tehnilised komiteed. Kõigil rahvuslikel liikmesorganisatsioonidel, kes on mingi tehnilise komitee pädevusse kuuluvast valdkonnast huvitatud, on õigus selle komitee tegevusest osa võtta. Selles töös osalevad ka ISO-ga seotud rahvusvahelised riiklikud organisatsioonid ning vabaühendused. Kõigis elektrotehnika standardimist puudutavates küsimustes teeb ISO tihedat koostööd Rahvusvahelise Elektrotehnikakomisjoniga (IEC).

Selle dokumendi väljatöötamiseks kasutatud ja edasiseks haldamiseks mõeldud protseduurid on kirjeldatud ISO/IEC direktiivide 1. osas. Eriti tuleb silmas pidada eri heakskiidukriteeriumeid, mis on eri liiki ISO dokumentide puhul vajalikud. See dokument on kavandatud ISO/IEC direktiivide 2. osas esitatud toimetamisreeglite kohaselt (vt www.iso.org/directives).

ISO pöörab tähelepanu võimalusele, et selle dokumendi rakendamine võib olla seotud patendi (patentide) kasutamisega. ISO ei võta seisukohta mis tahes esitatud patendiõiguste tõendamise, kehtivuse ega rakendatavuse eest. Selle dokumendi avaldamise kuupäeva seisuga ei ole ISO saanud teateid patendi (patentide) kohta, mida võib vaja minna selle dokumendi rakendamiseks. Dokumendi kasutajaid on siiski hoiatatud, et siin esitatu ei pruugi olla uusim teave, mis võib olla saadud patendiandmebaasist (kättesaadav veebilehelt www.iso.org/patents). ISO ei vastuta sellis(t)e patendiõigus(t)e väljaselgitamise ega selgumise eest.

Mis tahes selles dokumendis kasutatud äriiline käibenimi on kasutajate abistamise eesmärgil esitatud teave ja ei kujuta endast toetusavaldust.

Selgitused standardite vabatahtliku kasutuse ja vastavushindamisega seotud ISO eriomaste terminite ja väljendite kohta ning teave selle kohta, kuidas ISO järgib WTO tehniliste kaubandustõkete lepingus sätestatud põhimõtteid, on esitatud järgmisel aadressil: www.iso.org/iso/foreword.html.

Dokumendi on koostanud ISO Tehnikanõukogu otsuse 75/2023 kohaselt tehniline komitee ISO/TC 309 „Governance of organizations“.

Igasugune tagasiside või küsimused selle dokumendi kohta tuleks suunata dokumendi kasutaja rahvuslikule standardimisorganisatsioonile. Täielik loetelu nende organisatsioonide kohta on leitav veebilehelt www.iso.org/members.html.

SISSEJUHATUS

Altkäemaks on laialt levinud nähtus. See tõstatab suuri sotsiaalseid, moraalseid, majanduslikke ja poliitilisi probleeme, õõnestab head valitsemistava, takistab arengut ja moonutab konkurentsi. See kahjustab õiglust, õõnestab inimõigusi ja takistab vaesuse leevendamist. See kasvatab ka äritegevuse kulusid, suurendab äritehingute ebakindlust ning suurendab kaupade ja teenuste maksumust, vähendab toodete ja teenuste kvaliteeti, mis võib viia elu ja vara kaotamiseni, hävitab usaldust ametiasutuste vastu ning häirib õiglast ja mõjusat turgude toimimist.

Valitsused on teinud altkäemaksu käsitlemisega seotud edusamme selliste rahvusvaheliste lepingute raames nagu Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsioon [15] ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni korruptsioonivastane konventsioon [14] ning nende riiklike seaduste kaudu. Enamikus jurisdiktsioonides peetakse üksikisikute seotust altkäemaksuga õigusrikkumiseks ning kasvavaks suundumuseks on organisatsioonide ja üksikisikute vastutusele võtmine altkäemaksu eest.

Selle probleemi lahendamiseks ei piisa ainult seadusest. Organisatsioonidel on kohustus ennetavalt aidata kaasa altkäemaksu vastu võitlemisele. Seda on võimalik saavutada altkäemaksuvastase juhtimissüsteemiga, mille esitamine on selle dokumendi eesmärk, ning eetilise, läbipaistva, avatud ja nõuetele vastava kultuuri loomisele pühendatud juhtimise kaudu. Organisatsioonikultuuri olemusel on kriitiline tähtsus altkäemaksuvastase juhtimissüsteemi edukuses või läbikukkumises.

Hästi juhitud organisatsioonil peaks olema vastavuskontrolli juhtpõhimõtted, mida toetavad asjakohased juhtimissüsteemid, aidates neil täita oma juriidilisi kohustusi ja pühendumist moraalsele terviklikkusele. Altkäemaksuvastased juhtpõhimõtted on üldise vastavuskontrolli juhtpõhimõtete osa. Altkäemaksuvastased juhtpõhimõtted ja toetav juhtimissüsteem aitavad organisatsioonil ära hoida või leevendada altkäemaksuga seotud kulusid, riske ja kahjusid, edendada usaldust ja enesekindlust äritegevuse vastu ja suurendada selle mainet.

See dokument peegeldab rahvusvahelisi häid tavasid ja seda saab kasutada kõigis jurisdiktsioonides. See on kohaldatav väikestele, keskmise suurusega ja suurtele organisatsioonidele kõigis sektorites, sealhulgas avalikes, era- ja mittetulundussektorites. Altkäemaksuga kaasnevad riskid organisatsioonidele on erinevad olenevalt sellistest teguritest nagu organisatsiooni suurus, asukohad ja sektorid, kus organisatsioon tegutseb, ning organisatsiooni tegevuse olemus, ulatus ja keerukus. Selles dokumendis täpsustatakse, kuidas organisatsioon viib ellu juhtpõhimõtteid, protseduure ja ohjemeetmeid, mis on mõistlikud ja proportsionaalsed altkäemaksuriskide kohaselt, millega organisatsioon silmitsi seisab. Lisas A on juhised selle dokumendi nõuete elluviimiseks.

Selle dokumendiga vastavuses olemine ei saa anda kinnitust selle kohta, et organisatsioonis ei ole ilmnenud altkäemaksu andmist või organisatsioon ei hakka olema seotud altkäemaksu andmisega, kuna altkäemaksuriski ei ole võimalik täielikult välistada. Siiski võib see dokument aidata organisatsioonil ellu viia mõistlikke ja proportsionaalseid meetmeid, mille eesmärk on altkäemaksu ennetamine, tuvastamine ja juhtumitele reageerimine.

Selles dokumendis kasutatakse järgmisi verbivorme:

- „peab“ tähistab nõuet,
- „peaks“ viitab soovitusel,
- „on lubatud“ tähistab luba,
- „võib“ näitab võimalust või suutlikkust.

Sõnaga „MÄRKUS“ tähistatud teave on abiks seotud nõuete mõistmisel või selgitamisel.

See dokument vastab ISO juhtimissüsteemi standardite nõuetele. Need nõuded hõlmavad kõrgetasemelist struktuuri, identset põhiteksti ning üldtermineid koos põhimääratlustega, mis on mõeldud kasutajate hüvanguks, kes viivad ellu mitut ISO juhtimissüsteemi standardit. Seda dokumenti saab kasutada koos teiste juhtimissüsteemi standarditega (nt ISO 9001, ISO 14001, ISO/IEC 27001 ja ISO 19600) ning juhtimisstandarditega (nt ISO 26000 ja ISO 31000).

1 KÄSITLUSALA

See dokument täpsustab nõudeid ja juhendab altkäemaksuvastase juhtimissüsteemi sisseseadmist, elluviimist, toimivana hoidmist ja järjepidevat parendamist. Süsteem võib olla eraldiseisev või lõimitud üldisesse juhtimissüsteemi. Selles dokumendis käsitletakse organisatsiooni tegevust järgmistes aspektides:

- altkäemaks avalikes, era- ja mittetulundussektorites;
- organisatsioonipoolne altkäemaks;
- altkäemaks organisatsiooni töötajate poolt, kes tegutsevad organisatsiooni nimel või selle kasuks;
- altkäemaks organisatsiooni äripartnerite poolt, kes tegutsevad organisatsiooni nimel või selle kasuks;
- organisatsiooni altkäemaks;
- organisatsiooni tegevusega seotud altkäemaks organisatsiooni töötajatelt;
- organisatsiooni tegevusega seotud altkäemaks organisatsiooni äripartneritelt;
- otsene ja kaudne altkäemaks (nt altkäemaks, mida pakutakse või aktsepteeritakse kolmanda osapoole kaudu või mida pakub/aktsepteerib kolmas osapool).

See dokument kehtib ainult altkäemaksu kohta. See esitab juhtimissüsteemi nõuded ja annab juhised, mille eesmärk on aidata organisatsioonil altkäemaksu ennetada, tuvastada ja juhtumitele reageerida ning olla vastavuses altkäemaksuvastaste seadustega ja vabatahtlike kohustuste võtmisega nende tegevuste suhtes.

See dokument ei käsitle pettusi, kartelle ja muid konkurentsivastaseid rikkumisi, rahapesu või muid tegevusi, mis on seotud korruptiivsete tegevustega, kuigi organisatsioon võib valida juhtimissüsteemi käsitusala laiendamise, et hõlmata ka selliseid tegevusi.

Selle dokumendi nõuded on üldised ja mõeldud kasutamiseks kõikidele organisatsioonidele (või organisatsiooni osadele), olenemata tegevuse tüübist, suurusest ja olemusest ning sellest, kas tegemist on avaliku, era- või mittetulundussektoriga. Nende nõuete kohaldamisala sõltub jaotistes 4.1, 4.2 ja 4.5 määratletud teguritest.

MÄRKUS 1 Juhiste saamiseks vt jaotis A.2.

MÄRKUS 2 Altkäemaksuriski ennetamiseks, tuvastamiseks ja vähendamiseks vajalikud meetmed võivad olla erinevad meetmetest, mida organisatsioonid on kasutanud altkäemaksu ärahoidmiseks, tuvastamiseks ja juhtumitele reageerimiseks organisatsiooni (või selle nimel tegutsevate töötajate või äripartnerite) poolt. Juhiste saamiseks vt A.8.4.

2 NORMIVIITED

Sellel dokumendil puuduvad normiviited.

3 TERMINID JA MÄÄRATLUSED

Standardi rakendamisel kasutatakse alljärgnevalt esitatud termineid ja määratlusi.

ISO ja IEC hoiavad alal standardimisel kasutamiseks olevaid terminoloogilisi andmebaase järgmistel aadressidel:

- ISO veebipõhine lugemisplatvorm: kättesaadav veebilehelt <http://www.iso.org/obp>;
- IEC Electropedia: kättesaadav veebilehelt <http://www.electropedia.org/>.